

Václav Vojtíšek K počátkům obce Tábořské

V úsilí o opravu církve v hlavě i údech a obrození všeho života lidského, které smrtí zpečetil M. Jan Hus a přejal od něho vzácným dědictvím český lid, bible byla prohlášena za měřítko víry, mravů i řádů. Podle jejího ducha a litery byl postaven cílem strhující ideál evangelický prvotních obcí křesťanských se zanícením pro Krista a jeho přikázání, se vzájemnou láskou členů, s rovností všech, s prostotou a čistotou srdcí. Avšak tužby, nesoucí se tímto směrem, narážely na současný svět, jeho zařízení a zásady, hodnoty, vady i hříchy a na jeho obranu proti zjevům a pokusům, rozrušujícím ustálený stav společnosti. Podle toho jak hlasatelé a vyznávači nového učení měli odvahu zřít se tehdejšího světa a jeho svodů a jít za krásným snem, aby jej uvedli ve skutek, podle toho se měnily a stoupaly požadavky a podle toho se mocné hnutí husitské rozdělovalo v proudy. Vznikla směs názorů, které se stýkaly i rozcházely, stavěly se v příkré protivy, srážely se a zápasily, ve vzrušení myslí z prvních nebezpečností, z hloubavosti i předtuch velkých a těžkých věcí příštích mnozí upadali až v blouznění a vidiny apokalyptické. Volalo se do zbraně, aby v den hrůzy a pomsty byli mečem a ohněm zahlazeni všichni protivníci zákona božího, a věřilo se, že bude jen něco málo hrazených měst v zemi, Plzeň, Klatovy, Louny, Žatec, Slaný, kde věrní, shromáždíce se, odolají a dožijí se království Kristova.

V rozčilení a rozechvění, které zachvátilo národ, lid se shromažďoval v polích a na horách a chystal se k boji, nejen posilováním ducha, nýbrž i naprostou přeměnou života a hledáním spolehlivých opor k zápasu. V jihočeském prostředí na živné půdě tradic, posvěcené i činností Husovou, vznikla branná jednota, bratrstvo, v němž podle Písma byli jen „bratři“ a „sestry“, všichni „děti boží“, v němž nebylo soukromého vlastnictví, ale jako společenství zájmů, tak společenství statků. Prostí lidé byli jeho vůdci, ale jejich hlas měl pronikavý účín. Byl to kněz, řečený Vaňček, a jiný duchovní, nižšího jen svěcení, Hromada zvoník, nepochybně z Ústí na Lužnici, a k pomoci jim přistoupily dva jiní kněží, Jan z Bydliny a Jan ze Smolína. A ti přesvědčili zástupy, skládající se z lidu selského a z obyvatelů drobných městeček, že nelze spoléhat na města, kde žijí staré řády, je různost smýšlení občanstva, mají moc nepřátelé pravdy Páně a kde bylo by třeba vnitřních bojů a dali jim smělý záměr, aby byla založena nová pevná obec, kterou by jen vyvolení a věrní osadili, „kteříž povýšie své naděje, myslí a žádosti k Bohu proti všem a nade všecky moci“ a budou čekatí příchodu Kristova. Znajíce dobře kraj, z něhož všichni asi pocházeli, vůdcové vedli lid k rozhodujícímu činu. V noci na středu popeleční 21. února 1420 byl podniknut útok na Ústí na Lužnici, jež bylo střediskem živelného hnutí, ale jehož pán se mu protivil a je pronásledoval, a bylo dobyto tvrdého a významného města. Avšak vítězové města nechtěli zabrat a učiniti svou základnou, nýbrž zařídívše vystěhování přívrženců, zapálili je a srovnali je se zemí. Provedli to, aby odstranili překážku zamýšleného podniku, aby nerušení mohli vystavěti bezpečné místo při starém hradu, Hradišti, v poloze neobyčejně příhodné a aby mu zajistili na nových nebývalých podmínkách existenci a plnou jistotu. Ze zahlazeného Ústí nová obec přijala hojný počet členů, ale nenavazovala na to města, které bylo raději obětováno, nežli aby bylo vyvoleno za sídlo a útulek.

Nadšení budovatelů způsobilo, že nová obec, nazvaná Hradiště hory Tábor-také v tom jasně se ozývá příklad bible a všechny naděje vyznavačů, jako i v jiných jménech, rybníka Jordánu a návrší Sionu – byla rychle a prostě vystavěna, ale dobře opevněna. Aby se co nejméně připodobňovala starým městům, vzešel půdorys dosti nepravidelný, zřejmě zvyklostmi neřízený a náhodnosti podléhající, ale pilné ruce stavitelů snad přece vedla myšlenka, aby bylo lze osady dobře hájiti, kdyby byla obležena a dobývána. A protože nová obec byla stavěna v zapření minulosti a v odporu ke starším osadám městským, je pravděpodobné, že si vyvolila místo, kde dříve nebylo osídlení a kde nebyly ani pozůstatky nějaké bývalé osady.

Nová obec (comunitas) byla řízena kněžími, kteří si i biskupa postavili v čelo, a pod kněžstvem stáli starší bratři z obce voleni, a v jednotě bratří a sester mělo zanikati rozlišování podle stavů, hodností i majetku. „Na Táboře není nic mé ani tvé, než všecko v obec rovně mají, takéž všem všecko vždycky má v obec býti a nižádný nemá nic zvláště

mieti; jinak ktož co má zvláště, ten hřeší smrtedlně". Kád', postavená na náměstí, do které bylo snášeno bohatství jednotlivců a plynuly všechny příjmy k obecnému užítku, byla viditelným výrazem řádů, ovládajících obec. Znamenala obnovení života prvotních křesťanů, plný odříkavosti, vroucnosti, odhodlanosti, lásky. V ní se pravdou stala slova, že není „pánů“ a že je odstraněna „poddanost jedněch druhým“, v ní se hlásalo, že „každé místo, které noha koho šlapati bude, jeho bude, nebo proto sou málo opustili, aby mnoho nabrali“. V obci byla dovolena jenom řemesla, sloužící prostému živobytí, a bez hříchu i se zásluhou mohlo býti provozováno rybářství, rolnictví, mláectví, pasení dobytka, vzdělávání vinic, tesařství, barvířství, mlynářství, pekařství, vaření piva, soukenictví, ševcovství, krejčovství a podobné. Faleš a podvod byly zapověděny pod zatracením a netrpěna zaměstnání, která by k ním sváděla, nebo se blížila. Bylo zakázáno kupectví, poněvadž prý při něm lež a křivopřísežnictví obyčejem jest, a vůbec všeliké prodavačství.

Avšak obec Tábor neměla býti jen středisko poklidného a zbožného života, nýbrž, jak se čekalo, bylo jí určeno, aby byla východiskem a základnou velikého boje. „vojny boží“, za kalich, který se stal tábořským symbolem. Lid tábořský byl vojensky organizován a věřilo se, že „bratří tábořští jsou i vojsky, poslanými od Boha, po všem světě aby vymítala všechna pohoršení z církve rytířující, aby vyvrhla zlé z prostředka spravedlivých i aby učinila pomstu a bila ranami národy, které se zprotivili zákonu Kristovu“. Tábořští občané byli složkou mohutného vojenského bratrstva tábořského, v jehož čele stáli čtyři hejtmané nebo správcové. Jejich moc byla tedy širší, nevztahovala se jen na samu osadu tábořskou, a protože se obec Hradiště hory Tábor dělila na dvě části, obec domácí a obec polem pracující - ona měla řemesla konati a v čas potřeby města hájiti, tato podnikala vojenská tažení na pokoření nepřátel „pravdy zákonu božího i jazyka slovanského a českého“ - připouštěla i nižší hejtmany lidu domácího. Kněží, spoléhající na své postavení, dané Písmem, chtěli se mísit i do věcí vojenských, a slova bible s veškerou přísností a těžkou ponurostí určovala jejich konání ve všech směrech a byla podkladem pro zachování řádu, spravedlnosti i kázně v obci. Theokratická vláda na Táboře zesilovala neobyčejný ráz obce, věřící, že naplňuje zákon boží a že připravuje říši Krista.

Jan Žižka z Trocnova, povolán na Tábor z Plzně, v níž se zprvu věřilo jako v „město slunce“, ale jež se, obklopena silou katolíků, husitství zpronevěřovala, ve střízlivé mysli sotva byl spokojen se vším, co našel i co viděl. Nedal se ovládnouti chiliastickými vidinami a příliš kriticky posuzoval situaci, i když byl oddán učení Husovu a byl přesvědčen o významu poslání českého národa jako lidu vyvoleného, který vši silou a mocí musí zjednatí uznání a průchod pravdě Páně. A Žižkova nespokojenost rostla, čím více ve svobodném výkladu Písma kněžími i laiky rostl na Táboře vír názorů, tužeb a cílů. Viděl, že nelze popřít vše, co podává dosavadní svět a ustálený řád a hledal ne plné odvrácení od nich, nýbrž navázání na jejich zařízení a obyčeje, třebaš v novém duchu. Život byl také silnější, nežli nejkrásnější žádosti a představy; a ti, kdo v chorobné blouznivosti došli až na zcestí a „také pravili sú, že přijde církev svatá v takovou nevinnost, že budú lidé na zemi jako Adam a Eva v ráji, že nebude se jeden druhého styděti, proto někteří počali sú nazí choditi, muži i ženy, . . a také pravili sú, že přijde a bude taková láska v lidech, že všechny věci budú mezi nimi v spolku a obecny, i ženy, řkouce, že mají býti svobodní synové boží a dcery boží a nemá manželství býti . . .“, musili býti zahubeni, aby bylo zlu zabráněno a aby nedošlo k postavení tábořské obce mimo práva a zákony společnosti, kterou přes její reformní snahy pojímala hrůza z těch věcí. Zdá se, že vypuzení a zahlazení Adamitů je důležitý mezník v prvním vývoji Tábora. Byl to prozíravý a rázný čin uvážlivé mysli, jímž byl zastaven odkloňovací proces tábořský, vrhající se střemhlav v naprostou negaci světa, a jímž tábořská obec, založená podle starokřesťanského vzoru, počala hledati cestu k normám tehdejší společnosti a k zemskému řádu. Nutilo ji k tomu i postavení královských měst českých, kteráž, nabyvše revolucí svobody, dovedla se povznést k nebývalé moci ve věcech náboženských i politických. Povýšila vůle obce, souhrnu měšťanů i obyvatelů, za jediné měřítko konání i snažení, založila si rozsáhlá panství konfiskacemi zboží krále, duchovenstva i uběhlých měšťanů německých, a opírajíce se o vojenskou cenu svých zdí a o náboženské i vojenské nadšení svých obyvatelů, představovala, každé zvláště, moc krouhevního pána.

A u vědomí toho významu vešla i na sněmy, kde některý čas překonávala i v pevném spolku měst frontu pánů a rytířů. Takové postavení zaujala i některá města. držící se radikálního směru tábořského, a od většiny husitských měst byla přijímána ve svazek jako rovní mezi rovné. Avšak tábořská obec měla jinou povahu, a proto počala myslit na to, aby se připodobnila svobodným městům. A zlákána jejich výhodami i přednostmi, záhy projevila ochotu podřídit se určitým právním zásadám a přizpůsobiti své zvláštnosti. Zase byly v obci obnoveny stavovské a třídní rozdíly, zase přišlo k platnosti soukromé vlastnictví, poddanost, platy a dávky a obec tábořská je naléhavě a přísně vymáhala na lidu ve vesnicích, dříve panských a duchovenských, kterých se zmocnila a potáhla pod své panství.

Ačkoliv Tábořští zprvu žádali ve svých člancích (1420) vedle jiných dalekosáhlých nároků, aby „práva pohanská, německá, kterážto se nesrovnávají se zákonem božím, byla vyzdvížena, aby právem božským bylo spravováno, souzeno, řízeno a všecko způsobeno" - jak neurčitá však to byla slova - již r. 1424 se mluví o obci tábořské jako o městu. Je to jen ojedinělý případ a je snad možné, že se jiná svobodná města česká bránila tábořským pokusům, aby obec Hradiště hory Tábor vešla mezi ně jako město a aby ve stavu městském měla hlas i uplatňovala svou moc, opírající se o vlastní hospodářskou i vojenskou sílu i o význam tábořského bratrstva vojenského, obcí polních. A aby města dodala váhy svému stanovisku, zdůrazňovala asi, že obec Hradiště hory Tábor je nová a bez městských řádů a že vznikla na půdě, jejíž uvolnění od vrchnosti není nepochybné. Tehdy asi vzešla proti tomu tábořská these, že obec na Táboře není obec nová, nýbrž přenesená. městská obec ústská, ač osvobozená od pána, který nepřijal a postavil se na odpor učení božímu. Aby pak osvědčili pravdu svého tvrzení, počali užívatí práv někdy města Ústí a brali na sebe i jeho povinnosti, i k tamní faře, ke špitálu a ke klášteru, když by zase byly obnoveny. I městskou správu si zorganizovali podle práv a zřízení, jak byla někdy v městě Ústí, nehledíce už na německy původ městských institucí. Roku 1430 zřetelně vystupuje purkmistr a rada města Hradiště hory Tábor, a je možné, že už několik let dříve přišlo k jejich volení z vůle lidu, městské obce. Vlastně to starší se změnili v purkmistra a konšely, a jestliže se název starších i potom někdy ozýval, byl to přežitek z dřívějších dob, v němž jen jméno zůstávalo, ale pojem přešel v novotu. Také městský rychtář byl zaveden jako zřízenec obecní a jemu náleželo vedení městské knihy pro pojištění majetnických práv v obci. A tyto zevnější orgány našly i proměnění vnitřního právního života podle platných práv městských. To však je velmi důležité: tábořský lid, přecházející v lid městský a rozpomínaje se na staré poměry, z kterých vyšel a které marně chtěl zapřítí, zvláště že se přímo připínal na to, co bylo kdysi v Ústí a co tam bylo před nemnohými lety zničeno, nedovedl si zavéstí pokročilá práva měst svobodných, nýbrž se spokojoval zvyklostmi a obyčejí drobných měst poddanských. Proto se v prvních městských řádech obce tábořské projevuje jistá zaostalost, a nejlépe tomu nasvědčuje městská kniha tábořská, vzácná památka, počínající r. 1432. Nabyta to první městská kniha tábořská, měla už předchůdkyni, která se však nezachovala, a je zajímavé v ní i to pozorovati, jak se Tábořští přikloňovali znenáhla k řemeslům a k obchodu.

S proměnou obce tábořské v osadu, užívající městských práv, souvisela také snaha purkmistra, konšelů i městské obce na Táboře, aby jejich moc byla vyvýšena nad moc správců a hejtmanů vojsk polních. Jestliže dříve obec tábořská byla jen složkou ve velké organizaci vojenské, do které náležely i jiné městské obce a zvláště sbory palem pracující, a nad veškerou tou jednotou byli vůdcové a ředitelé, duchovní i vojenští, potom vlastní obec tábořská stavěla se s vlastní vojenskou hotovostí jako zvláštní činitel vedle jednoty, ač i o to šlo, aby se vyvýšila nad jednotu. Skutečně neobyčejně zesílilo postavení městské obce tábořské a dostala možnosti, aby práva, kterými se vybavila v revolučním úsilí a zápasu de facto, byla jí i de iure přiznána. Bylo to značného dosahu zejména v jednáních o pokoj v zemi a o obnovení královské vlády. Ve spořádaných poměrech a ve snahách královských i panských o restituci právního stavu předrevolučního obec Hradiště hory Tábor neměla by oprávnění a místa a bez uznání přijatelného právního podkladu vzaly by konec i její zvláštnosti náboženské, které se přes mnohé slevy držely.

Skutečně smír s císařem Zikmundem a s církví dal Táboru splnění všeho, co si v těch příčinách učinil programem, oč usiloval. Dal mu postavení města královského, toliko krále českého za pána uznávajícího, přiznal mu kontinuitu s městem Ústím nu důkaz starobylého původu městských práv a vymožeností, ale ovšem uznával plnou městskou svobodu, dar revoluce. Také mu potvrdil vnitřní řády městské podle práva Starého města pražského a zařadil jej do městského stavu a učinil ho účastným práv a výhod revolucí nabytých. Také všechno rozsáhlé panství Táboru uznal a očistil od všech práv bývalých vlastníků, připojuje i potvrzení městských trhů, jak byly kdysi v městě Ústí, a zvláště dává i právo vedení městských knih o právních pořízeních měšťanských, zejména o převodech nemovitostí.

Tehdy zatlačil starší symbol kalichu, užívaný v obecní i městské pečeti a v erbu tábořského bratrstva, nový znak, císařem udělený a vyjadřující městský charakter obce i její podřízenost panovníku a království. Bylo v tom mnoho zapření bouřlivé a nesmiřitelné minulosti, bylo v tom mnoho ústupků, nutných, aby se po katastrofě lipanské zachránilo, co zachrániti bylo možno. Poslední zbytky někdejší tábořské svéráznosti a výlučnosti právní, vyplynuvší někdy z Písma a z theokratického režimu prvních let, pozbyly ceny, a nedávné potření polních vojsk i to způsobilo, že se městské obci tábořské a jejím činitelům dostala v nepochybné podřízení vojenská hotovost tábořská, která se dříve bránila, aby se zcela dostala v závislost města. A město Tábor, i když si v náboženských otázkách hájilo ještě zvláštních zásad a názorů a mělo samostatnou organizaci církevní i politicky dovedlo zastávat vlastní linii a na ní bojovati, jinak se r. 1436 srovnalo s normami království n bylo zařaděno mezi svobodná města královská.

Poznámka: Jsem si vědom že by tato skizza potřebovala, zvláště na některých místech, propracování a zdůvodnění, neboť se leckdy rozchází s názory od jiných vyslovenými. Avšak úmyslně jsem od toho upustil neboť by bylo pak třeba článek jinak založiti. A snad se k otázkám ještě vrátím, až vyjde poslední část knihy Josefa P e k a ř e, Žižka a jeho doba, která naléhavě žádá zkoumání a kritiky. Pro některá svá mínění odkazují ke svým rozpravám „Na Táboře v letech 1432-1450“ v Žižkově sborníku (v Praze 1924) a „O tábořských pečetech a erbech“ (Husitský archiv IV. v Praze 1931).